

Анотація

Вишняков О. К. Перспективи входу України до внутрішнього ринку Європейського Союзу та інтеграційне правове регулювання. — Стаття.

В статті отражені поняття та ознаки інтеграційного правового регулювання. Інтеграційне правове регулювання економічних відносин в Україні відкриває перспективу придбання нею особливого правового статусу учасника внутрішнього ринку ЄС, т.е. економічного учасника ЄС незалежно від перспектив повноформатного організаційного участя в ЄС.

Ключеві слова: правова система, правове регулювання, інтеграція, інтегративність, право Європейського Союзу, економічні ринкові відносини.

Summary

Vyshniakov O. K. Prospects for Ukraine to enter the Internal Market of the European Union and integration legal regulation. — Article.

A concept and signs of integration legal regulation are described in the article. The integration legal regulation of economic relations in Ukraine opens the prospect of acquisition by Ukraine the special legal status of EU Internal Market participant, id est economic participant of the EU regardless of prospects of full organizational participating in the EU.

Keywords: legal system, legal regulation, integration, European Union Law, economic market relations.

УДК 346.3(477).001.76:339.52

А. В. Омельченко

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ІЗ ВИМОГАМИ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ (ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ)

Проведення гармонізації існуючих правових систем вимагає цілеспрямованої та скоординованої діяльності різних держав та міжнародних організацій. При цьому гармонізація законодавства не обов'язково повинна мати універсальний характер. Вона може розмежовуватися як за цілями, так і за масштабами. За деякими напрямками суспільних відносин гармонізація може мати глобальний характер, а за іншими — охоплювати держави регіону або діяти в рамках певних міждержавних об'єднань.

Загальнотеоретичні проблеми гармонізації законодавства України із вимогами міжнародного права знайшли своє відображення у вітчизняних наукових дослідженнях з порівняльного права та в дослідженнях щодо окремих питань зближення законодавства України із іншими правовими системами [1–7]. Однак комплексного науково-теоретичного аналізу гармонізації зовнішньоекономічного законодавства України із міжнародним правом та іншими правовими системами проведено не було.

Завданням даної статті є науково-теоретичний аналіз організаційно-правових засад гармонізації зовнішньоекономічного законодавства України із міжнародним правом на прикладі його зближення із вимогами Світової організації торгівлі.

В науковій літературі можна зустріти застосування таких суміжних понять, як «адаптація законодавства», «гармонізація законодавства», «імплементация законодавства», «уніфікація законодавства» [8], «зближення законодавства» [9]. Дослідивши співвідношення вищезазначених понять, слід зробити висновок про те, що вони відображають по суті одне і те ж явище, проте використовуються для визначення різних механізмів та різних рівнів (ступенів) зближення окремих правових систем. З метою розкриття співвідношення і взаємного розвитку законодавства України про зовнішньоекономічну діяльність та вимог договорів системи Світової організації торгівлі (далі — СОТ) в даній роботі буде використовуватися поняття «гармонізація законодавства».

Проаналізуємо практику гармонізації законодавства України із вимогами системи договорів СОТ, оскільки інтеграція України до СОТ є найбільш типовим прикладом зовнішньоекономічної інтеграції.

Як відомо, Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі, підписаний у м. Женеві 5 лютого 2008 р., був ратифікований Законом України 10 квітня 2008 р. № 250-VI [10]. Згідно з даним Протоколом СОТ та Україна, враховуючи Звіт Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до Світової організації торгівлі (документ WT/ACC/UKR/152 від 25 січня 2008 р.) [11], беручи до уваги результати переговорів про приєднання України до Угоди про СОТ, домовилися про те, що з набранням чинності цим Протоколом Україна приєднується до Угоди про СОТ та стає членом СОТ.

Сама Угода про заснування СОТ була укладена 15 квітня 1994 р. [12]. На сьогодні членами СОТ є 153 держави світу (в тому числі і Україна), а ряд держав мають статус спостерігачів [13].

Відповідно до своєї сфери діяльності СОТ забезпечує загальну організаційну базу для здійснення торговельних відносин між її членами з питань, що стосуються угод та пов'язаних з ними правових документів, які охоплено в додатках до цієї Угоди. Згідно з покладеними на неї функціями, СОТ сприяє виконанню, адмініструванню та реалізації положень і досягненню цілей цієї Угоди та багатосторонніх торговельних угод, а також забезпечує умови для виконання, адміністрування та реалізації торговельних угод з обмеженим колом учасників. Як юридична особа, СОТ наділена належною правоздатністю, привілеями та імунітетом, які є необхідними для виконання її функцій. Угода про заснування СОТ містить положення про структуру та керівні органи СОТ, відносини з іншими організаціями, бюджет та внески членів, порядок прийняття рішень, порядок приєднання та виходу членів, тощо.

Важливою невід'ємною частиною Угоди про заснування СОТ є угоди щодо врегулювання відносин з конкретних питань міжнародної торгівлі, які є додатками до неї. Зокрема, це такі угоди:

1. Багатосторонні угоди з торгівлі товарами: Генеральна угода про тарифи й торгівлю 1994 р.; Угода про сільське господарство; Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів; Угода про текстиль та одяг; Угода про технічні бар'єри в торгівлі; Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні захо-

ди; Угода про застосування ст. VI Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 р.; Угода про застосування ст. VII Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 р.; Угода про передвідвантажувальну інспекцію; Угода про правила визначення походження; Угода про процедури ліцензування імпорту; Угода про субсидії та компенсаційні заходи; Угода про захисні заходи.

2. Генеральна угода про торгівлю послугами та додатки до неї.

3. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності.

4. Домовленість про правила та процедури вирішення спорів.

5. Механізм огляду торговельної політики.

6. Торговельні угоди з обмеженим колом учасників: Угода про торгівлю цивільною авіатехнікою; Угода про державні закупки; Міжнародна угода про торгівлю яловичиною.

Слід зробити висновок про те, що саме зазначені угоди, які є невід'ємною частиною Угоди про заснування СОТ, чітко окреслюють предмет правового регулювання відносин в рамках СОТ, і тим самим визначають напрямки гармонізації законодавства держав — членів СОТ до системи договорів СОТ.

Зазначений висновок підтверджується аналізом практики гармонізації законодавства України із вимогами СОТ.

Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 1996 р. № 329 [14] було затверджено план першочергових заходів щодо забезпечення процесу приєднання України до ГАТТ та вступу до СОТ на 1996 рік. В рамках зазначеного плану були передбачені заходи щодо гармонізації окремих положень законодавства України із вимогами СОТ. Зокрема, мова йшла про підготовку пропозицій щодо приведення у відповідність з вимогами ГАТТ/СОТ положень чинного законодавства з питань регулювання поставок продукції для державних потреб, ліцензування імпорту, митних зборів, регулювання діяльності державних торговельних підприємств, застосування статистичної звітності у зовнішньоекономічній діяльності, захисту прав інтелектуальної власності, тощо.

Наступним нормативним актом, що містив положення щодо гармонізації законодавства України із вимогами системи договорів СОТ, був Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо прискорення вступу України до Світової організації торгівлі» від 5 вересня 2001 р. № 797/2001 [15]. Послідовне забезпечення подальшої гармонізації законодавства України з нормами і принципами СОТ зазначеним указом було визначене одним із пріоритетних напрямів діяльності Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади у сфері реалізації зовнішньоекономічної політики. При цьому Кабінету Міністрів України було дано ряд конкретних доручень щодо розробки та прискорення прийняття доволі значної кількості невідкладних законів, предмет регулювання яких стосувався взаємодії України та СОТ.

Важливу роль у процесі гармонізації законодавства України із вимогами системи договорів СОТ відіграло прийняття Програми заходів щодо завершення вступу України до Світової організації торгівлі, затвердженої Указом Президента України від 5 лютого 2002 р. № 104/2002 [16]. Слід зазначити, що, згідно даної програми, ключовими етапами завершення Україною процедури

вступу до СОТ визначалися укладення протоколів з доступу до ринку товарів та послуг з державами — членами Робочої групи, взяття Україною зобов'язань щодо трансформації державної підтримки сільського господарства відповідно до норм СОТ та гармонізація національного законодавства з нормами та вимогами СОТ, яка визначалася однією із основних складових процесу вступу України до СОТ.

Законодавче забезпечення зазначеного процесу передбачало невідкладне прийняття законів України, спрямованих на приведення національного торговельного законодавства у відповідність із нормами та вимогами угод СОТ і виконання обов'язків, взятих на себе українською стороною перед державами — членами Робочої групи. Крім зазначеного, міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади було доручено здійснити комплексний аналіз законодавства у сферах, що регулюються угодами СОТ та підготувати таблиці відповідності законодавства України нормам та вимогам угод СОТ у зазначених сферах. На основі зазначених порівняльних таблиць Кабінету Міністрів України було доручено забезпечити підготовку проектів та прийняття в установленому порядку відповідних нормативно-правових актів, внесення на розгляд Верховної Ради України законопроектів щодо остаточного усунення невідповідності законів України нормам та вимогам СОТ.

Іншим напрямом діяльності щодо гармонізації законодавства з нормами та вимогами СОТ було визначено здійснення низки заходів, спрямованих на вдосконалення механізму реалізації відповідних нормативно-правових актів, зокрема у сфері технічного регулювання торгівлі, захисту прав інтелектуальної власності, санітарії та фітосанітарії, тощо.

Так, Постановою Верховної Ради України від 9 липня 2003 р. № 1054-IV «Про інформацію Кабінету Міністрів України про хід виконання заходів щодо вступу України до Світової організації торгівлі» [17], в частині забезпечення гармонізації законодавства України із вимогами СОТ, Кабінету Міністрів України було доручено забезпечити подальшу розробку проектів і перегляд чинних законодавчих актів та міжнародних договорів, стороною яких є Україна, з метою приведення національного законодавства у відповідність з нормами та принципами системи угод ГАТТ/СОТ, а також запровадження механізмів захисту внутрішнього ринку згідно з правилами цієї міжнародної організації. Для досягнення збалансованості та виваженості у внесенні змін до законодавства було передбачено залучення до роботи наукових установ, громадських організацій і незалежних експертів. Крім зазначеного, Кабінету Міністрів України було доручено забезпечити переклад і публікації державною мовою текстів офіційних документів СОТ.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 31 травня 2005 р. № 408 [18] було створено Центр обробки запитів країн — членів Світової організації торгівлі і Світової організації торгівлі та їх інформування, що стало важливим етапом на шляху інтеграції України до СОТ. Необхідно наголосити на тому, що зазначений Центр виконує окремі завдання та функції у сфері гармонізації законодавства України із вимогами СОТ. Зокрема, до його компетенції

входять отримання запитів та повідомлень від країн — членів СОТ і СОТ та проведення їх аналізу, надання відповідей і переліків прийнятих та запропонованих законодавчих і нормативно-правових актів; проведення аналізу документів, що подаються до органів СОТ, двосторонніх та багатосторонніх домовленостей відповідно до угод ГАТТ/СОТ; підготовка коментарів з окремих питань, що належать до сфери дії угод СОТ, тощо.

Слід наголосити на тому, що для відслідковування невідповідностей законодавства України нормам та вимогам угод СОТ і запобігання виникненню нових невідповідностей необхідно здійснювати постійний моніторинг нормотворчої діяльності у зазначеній сфері.

Зазначений висновок підтверджується положеннями Плану заходів щодо адаптації української економіки до вимог СОТ, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2008 р. № 1381-р [19]. Зокрема, в частині гармонізації законодавства України із вимогами СОТ, у зазначеному плані було передбачено внесення відповідних змін і доповнень до ряду чинних законодавчих актів, а також розробка та прийняття ряду нових законів з питань, що відносяться до сфери участі України в СОТ.

Ще одним важливим документом, прийнятим після вступу України до СОТ є Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про звіт Кабінету Міністрів України щодо результатів членства України в Світовій організації торгівлі» (введено в дію Указом Президента України від 4 вересня 2009 р. № 713/2009). Так, Рада національної безпеки і оборони України зробила висновок про те, що вищезазначений План заходів щодо адаптації української економіки до вимог СОТ потребує суттєвого вдосконалення, оскільки не охоплює всього спектра питань, які мають бути вирішені. Кабінету Міністрів України було доручено внести зміни до вказаного плану заходів, передбачивши конкретизацію завдань щодо розв'язання проблем, які постають перед національною економікою на сучасному етапі її розвитку. У зазначеному рішенні також містяться положення щодо продовження процесів гармонізації законодавства України із вимогами СОТ. Зокрема, Кабінету Міністрів України було доручено проаналізувати відповідність законів та інших нормативно-правових актів України, якими регулюється торговельний режим національної економіки, зобов'язанням, взятим Україною при вступі до СОТ, забезпечити супроводження у Верховній Раді України проектів законів, а також завершити підготовку та внести на розгляд Верховної Ради України проекти законів з ряду питань співробітництва України із СОТ.

Проаналізувавши організаційно-правові засади процесу гармонізації законодавства України із вимогами СОТ, слід зазначити, що його здійснення, як і загальна політика України стосовно більшості з міжнародних організацій, характеризувалося відсутністю комплексного програмного підходу. Так, Україна розпочала процес приєднання до ГАТТ та СОТ ще в грудні 1993 р. Однак з того часу в державі не було запроваджено обов'язкової для виконання, всеохоплюючої програми дій, необхідних як для набуття членства в СОТ, так і для приведення законодавства України у відповідність з її вимогами (як це має місце

із адаптацією законодавства України до законодавства ЄС). Окремі нормативні документи з цього приводу стосувалися обмежених часових відрізків (наприклад, План першочергових заходів щодо забезпечення процесу приєднання України до ГАТТ та вступу до СОТ на 1996 рік, що був затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 1996 р. № 329) або окремих напрямків гармонізації (наприклад, Концепція трансформації митного тарифу України на 1996–2005 роки відповідно до системи ГАТТ/СОТ, що була затверджена Указом Президента України від 6 квітня 1996 р. № 255/96 [20]). Крім того, для вказаних документів був характерним неконкретний підхід до вирішення питань, яких вони стосувалися. Так, вищезгаданий план заходів у сфері гармонізації обмежувався підготовкою пропозицій та законопроектів щодо приведення окремих галузей законодавства у відповідність з вимогами ГАТТ/СОТ і не стосувався питань їх реалізації. Подібне можна сказати і про ряд інших нормативних документів у цій сфері як до, так і після вступу України до СОТ, про що також зазначалося у результатах парламентських слухань з питань вступу України до СОТ та вищезазначеному рішенні РНБО.

Слід зазначити, що науково-теоретичний аналіз питань державного управління зовнішньоекономічною діяльністю дає можливість зробити висновок про те, що гармонізація законодавства України із міжнародним та європейським правом є однією із важливих зовнішніх функцій держави та функцій державного управління зовнішньоекономічною діяльністю. Вона є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до світового економічного простору, яка, в свою чергу, є одним із пріоритетних напрямів української зовнішньої політики.

Аналіз організаційно-правових засад гармонізації зовнішньоекономічного законодавства України із вимогами системи договорів СОТ та висновки, зроблені в даній статті, свідчать про актуальність та необхідність подальших наукових досліджень з метою вироблення єдиних теоретико-методологічних засад гармонізації законодавства України із вимогами міжнародного та європейського права.

Література

1. Законодавство України та міжнародне право (проблеми гармонізації): зб. наук. пр. / голова редкол. В. Ф. Опришко. — К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1998. — 299 с.
2. Кресін О. В. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології / О. В. Кресін, Л. А. Луць, О. О. Мережко [та ін.]; ред. Ю. С. Шемшученко; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2006. — 256 с.
3. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. ст. / Ю. С. Шемшученко (голова редкол.), О. В. Кресін (упоряд.); НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Київ. ун-т права, Таврійський національний ун-т ім. В. І. Вернадського. — К., 2006. — 432 с.
4. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом: матеріали наук.-практ. конф. / голова редкол. В. Ф. Опришко. — К.: Ін-т законодавства Верховної ради України, 1998. — 448 с.
5. Шемшученко Ю. С. Порівняльне правознавство (правові системи світу) / Ю. С. Шемшученко, О. Л. Копиленко, О. В. Зайчук [та ін.]; ред. Н. М. Оніщенко; Ін-т законодавства Верховної Ради України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К.: Парлам. вид-во, 2008. — 488 с.
6. Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України / за ред. В. Н. Денисова. — К.: Юстініан, 2006. — 672 с.

7. Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом : зб. наук.-практ. матеріалів / Ін-т законодавства Верховної Ради України, Укр.-європ. центр з питань законодавства (UEPLAS), Укр. шк. законотворчості Ін-ту законодавства Верховної Ради України. — 2005. — 200 с.
8. Юридична енциклопедія. В 6 т. Т. 6. Т-Я / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. — К. : Укр. енцикл., 2004. — С. 215, 524, 553, 554, 667, 668.
9. Опришко В. Ф. Конституційні основи розвитку законодавства України / В. Ф. Опришко. — К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2001. — С. 83.
10. Відомості Верховної Ради України. — 2008. — № 23. — С. 612. — Ст. 213.
11. Офіційний вісник України. — 2010. — № 34. — С. 42. — Ст. 970.
12. Офіційний вісник України. — 2010. — № 48. — Ст. 1601; № 33. — Ст. 970; № 84. — Ст. 298.
13. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_052.
14. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=329-96-%EF.
15. Офіційний вісник України. — 2001. — № 37. — Ст. 1684.
16. Офіційний вісник України. — 2002. — № 6. — Ст. 242.
17. Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 1. — Ст. 5.
18. Офіційний вісник України. — 2005. — № 22. — Ст. 1222.
19. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1381-2008-%F0&p=1295002154522372.
20. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=255%2F96&p=1295002154522372.

Анотація

Омельченко А. В. Гармонізація зовнішньоекономічного законодавства України із вимогами Світової організації торгівлі (організаційно-правові засади). — Стаття.

У статті досліджуються організаційно-правові засади та проблеми гармонізації зовнішньоекономічного законодавства України з вимогами системи договорів СОТ.

Ключові слова: зовнішньоекономічна інтеграція, гармонізація законодавства, організаційно-правові засади гармонізації зовнішньоекономічного законодавства України з вимогами системи договорів СОТ.

Аннотация

Омельченко А. В. Гармонизация внешнеэкономического законодательства Украины с требованиями Всемирной торговой организации (организационно-правовые основы). — Статья.

В статье исследуются организационно-правовые основы и проблемы гармонизации внешнеэкономического законодательства Украины с требованиями системы договоров ВТО.

Ключевые слова: внешнеэкономическая интеграция, гармонизация законодательства, организационно-правовые основы гармонизации внешнеэкономического законодательства Украины с требованиями системы договоров ВТО.

Summary

Omelchenko A. V. Harmonization of the external economic legislation of Ukraine with World Trade Organization requirements (organizational-legal bases). — Article.

In this article organizational and legal bases and problems of harmonization of the external economic legislation of Ukraine with requirements of system of contracts of the WTO are investigated.

Keywords: external economic integration, legislation harmonization, organizational and legal bases of harmonization of the external economic legislation of Ukraine with requirements of system of contracts of the WTO.